

Hva gjør fastlegen ved mistanke om demens?

Rebecca Setsaas

Kommuneoverlege og Fastlege, Kolbu legesenter og Østre Toten kommune

12.Januar 2023

Intro fra demenskampanjen HDIR

- ▶ [Hvorfor skal vi utrede demens?. - Først og fremst skal vi utrede... | by Helsedirektoratet | Helseaktuelt | Oct, 2022 | Medium](#)

Agenda:

Hva er basal utredning hos fastlegen?

-alene som fastlege eller i samarbeid med hukommelsesteam/demenskoordinator/tildelingsenhet/hjemmesykepleie

- ▶ **1. Utelukke andre sykdommer-det er ikke sikkert at det er demens!**
- ▶ **2. Vurdering av kognitive legemiddelbivirkninger**
- ▶ **3. Sykehistorie fra pasient og pårørende**
- ▶ **4. Gjennomfør kognitiv vurdering**

- ▶ **5. Oppsummering og konklusjon av diagnose**

Fakta og utfordringer

- ▶ Ca 100.000 personer med demens,
- ▶ 10.000 nye rammes årlig- 2 utredninger per fastlege.....
- ▶ 250000 pårørende er berørt
- ▶ 4000 under 65 år, 100 nye tilfeller i landet hvert
- ▶ Flere eldre med minoritetsbakgrunn
- ▶ 80-90% av beboere i sykehjem har en demens sykdom
- ▶ Halvparten bor i eget hjem-halvparten i heldøgnsomsorg
- ▶ Antallet personer med demens vil fordobles i 2040
- ▶ 40% over 90 år utvikler demens-alder størst risikofaktor

Når bør vi alle tenke: kan det være demens?

-I alle anledninger

- ▶ Tenk sannsynlighet når ca 1/5 over 80 år er i utvikling av demens, og 2/5 over 90 år og gjøre det like naturlig som å snakke om hvordan det går, Blodtrykk og livet.
- ▶ Tenke: kan det være en demenssykdom når pasient eller pårørende eller samarbeidspartnere/hjemmesykepleien tar opp tegn/symptomer-en endring tenk kan være demens
- ▶ 40 prosent av personer over 70 år som mottar hjemmetjenester reelt sett har demenssykdom- er de diagnostisert/samarbeid/sikre timer fra hjemmetjenesten mot fastlege
- ▶ Obs ved økende falltendens, funksjonsfall
- ▶ Atferdsendringer, humørsvingning
- ▶ Bruke anledninger som førerkortvurderinger, årskontroller blodtrykk etc til å vurdere begynnende demens
- ▶ Sette opp dobbeltime-motivere for at pårørende kan være med

I Kommunen har vi mange styrker- det meste av demensutredning skal foregå hos oss

- ▶ Kjenner pasienten og pårørende over tid, også fra før
- ▶ Alle har en fastlege, møter den samme over tid
- ▶ Hukommelsesteamet/koordinator/Tildeling/hjemmetjenesten kan dra på hjemmebesøk, og følge familien over tid
- ▶ Kjenner tilbud, muligheter som kommunen kan bidra med
- ▶ Enklere for mange å gå til fastlegen/få besøk av hukommelsesteam fremfor å dra på sykehuset
- ▶ Kan raskt få en diagnose og lage et system for oppfølging
- ▶ Enkle utredningsverktøy
- ▶ Fantastisk for fastlegen å ha et hukommelsesteam til hjemmebesøk, hjelp til utredning og for viktig info vedr hjemmeforhold som jeg ellers ikke får se.
- ▶ Kjenner historikken til pasienten, medikamenter og andre sykdommer

Når bør pasienten inn på time hos fastlegen?

- ▶ Alltid etter sykehusinnleggelse
- ▶ Ved funksjonsfall/forverring i tilstanden sin
- ▶ Alltid ved økende forvirring
- ▶ Alltid ved svimmelhet, falltendens: Obs så mange som bruker BTsmedisiner, hjertemedisiner
- ▶ Hver 3 mnd ved demensmedisinoppstart, første gang etter ca 1 mnd
- ▶ Årskontroll
- ▶ Bestill dobbelttime, gi alltid time i hånda, pårørende være med på time

Samhandling gode tips

- ▶ Formidle at det er viktig å gå til fastlegen ved mistanke om demens utvikling og ved enhver endring!
- ▶ Snakk åpent om demens, fjerner stigma og skam
- ▶ Husk at dere som er rundt pasienten har mer oversikt over medikamentene enn jeg som fastlege... altfor stor tiltro til medisiner. Si alltid i fra om personen ikke ønsker å ta en medisin
- ▶ Vær med til fastlegen-ikke send pasienten alene-send gjerne litt skriftlig info på PLO først så kan jeg stille de riktige spørsmålene til personen.
- ▶ PLO /Elink fantastisk måte og enkelt å kommunisere på .Sende over notat fra hjemmebesøk, rapport, kommunikasjon med pårørende etc- Svært nyttig!
- ▶ Kanaler inn til fastlegen-samarbeid og kjenne hverandre vesentlig Kommuneoverlegen, ALU, LSU-prosedyre for samarbeid? Morgenmøte, bes seg/samhandling

Tidlige tegn som kan være demens

Problemer med å utføre vanlige dagligdagse oppgaver, som å følge en matoppskrift eller bruke fjernkontroll.

Språkproblemer: vansker med å huske navn på ting eller personer,

Oppmerksomhets- og konsentrasjonsproblemer

Problemer med å huske tid og sted

Svekket dømmekraft, problemer med å håndtere økonomi

Hukommelsessvikt som påvirker arbeidsevnen, problemer med å lære noe nytt.

Problemer med abstrakt tenkning, problemer med å forstå ironi.

Forandringer i humør, kan vise tegn på depresjon eller økt irritabilitet.

Atferdsendringer, som personlighetsendringer, er apatisk, isolerer seg fra omgivelsene.

Tap av initiativ og engasjement, redusert evne til å komme i gang med oppgaver. Tiltaksløs og vanskeligheter med

Oppgavedeling

- ▶ De fleste demensutredninger skjer hos oss i kommunen/Primærhelsetjenesten
- ▶ Eldre pasienter
- ▶ Moderat og alvorlig grad av demens

- ▶ Spesialisthelsetjenesten
- ▶ Unge pasienter (under 65 år)
- ▶ Mild grad av demens og kognitiv svikt
- ▶ Utviklingshemning
- ▶ Alvorlig grad av utfordrende atferd

Hvorfor er det så viktig å stille demensdiagnosen?

1. Er det Demens? Finne **andre årsaker** enn demens som i noen tilfeller kan behandles
2. I såfall hvilken type? Forløpene er veldig forskjellige-med rett diagnose
Er det:
  - ▶ Mulighet for tidlig informasjon til pårørende, planlegging av tiden fremover
  - ▶ Ansvar for å koordinere og utføre utredning, oppfølging
  - ▶ Vurdering av hvilke behov det er for hjelp
  - ▶ Sikkerhet/hjelpemidler
  - ▶ Viktig for å kunne fatte riktig vedtak/hjelp
  - ▶ Iverksette riktige hjelpetiltak til rett tid
  - ▶ Gi personer med demens mulighet til å ta viktige avgjørelser

Ulike typer demens

- ▶ Alzheimers sykdom er den vanligste årsak. 60 %.
- ▶ Vaskulær demens. 20-25 % Mange kan ha en blandingsform av disse to typene.
- ▶ Andre: pannelappsdemens, levy body demens og alkoholbetinget demens. Tilsammen 10-15 %.
- ▶ Obs: normaltrykkshydrocephalus, som er operabel hvis diagnosen stilles tidlig.
- ▶ Andre sykdommer som kan gi kognitiv svikt og ligne på demens er depresjon, lavt stoffskifte og hjernesvulst.

Alzheimer demens

- ▶ Avleiring av plakk, floker i nervene, celledød. Degenerasjon.
- ▶ Snikende start over mange år.
- ▶ Vansker med konsentrasjon og hukommelse
- ▶ Stadig gjentakelse av spørsmål
- ▶ Usikker og nølende væremåte
- ▶ Depresjon og endret atferd

Levy Body demens

- ▶ Blandings symptomer av Parkinson og Alzheimer
  - ▶ Hukommelsen kommer og går
  - ▶ Depresjon og falltendens/ Motoriske forstyrrelser
  - ▶ Svekkede orienteringsevne
  - ▶ Synshallusinasjoner og vrangforestillinger
  - ▶ Urolig søvn!!
-
- ▶ OBS tåler ikke antipsykotika-feber og nyresvikt etter oppstart av behandling!!

Vaskulær demens og forebygging

- ▶ Slag, TIA som fører til denne demenstypen
- ▶ Problemer med å uttrykke seg språklig
- ▶ Vansker med å forstå og tolke det som blir sagt
- ▶ Angst og depresjon
- ▶ Ved vaskulær demens som følge av blodpropp i hjernen; forebyggende medisin reduserer risikoen for ny blodpropp med 30%.
- ▶ Kosthold og livsstil: ”Det som er godt for hjertet er også godt for hjernen”.
- ▶ ”Hjernetrim”
- ▶ Akutt start/brå
- ▶ Avhengig av hvor slaget er- ulike symptomer

Frontallappsdemens

- ▶ Initiativløshet og tilbaketrekking.
- ▶ Motoriske språkutfall (mangler flyt).
- ▶ Vansker med å utføre sammensatte, planlagte gjøremål
- ▶ Ukritisk, likegyldig væremåte
- ▶ Liten sykdomsinnsikt
- ▶ Yngre, lang tid til diagnose stilles, psykiatri?, mange har vært i kontakt med politiet før diagnosen stilles. Passer ikke på skjermet avdeling-egen leilighet?

Basal utredning-Demens?

Se skjemaer på aldringoghelse.no

[basal-d-utredning-leger-102020-web.pdf \(aldringoghelse.no\)](#)

1. Utelukke andre sykdommer-det er ikke sikkert at det er demens!(Time 1)

- ▶ Romoppfyllende prosesser i hjernen, subdurale hematom, NPH, tumorer
- ▶ Depresjon
- ▶ Hypothyreose, Vitamin B12 eller folsyremangel
- ▶ hyponatremi

Hva gjør jeg:

- ▶ somatisk undersøkelse: BT, cor, pulm, underekse, enkel nevr, syn/hørsel, husk rus
- ▶ Blodprøver(Leukocytter, trombocytter, ASAT, ALAT, kreatinin, CRP, SR, vitamin B12, homocystein, folinsyre, elektrolytter, albumin, Hb, ferritin, TSH, HbA1c, glukose. Kolesterol, HDL, LDL og triglyserider+legemiddelanalyse?)
- ▶ vurdering av delir,/akutt forvirring, MR/CT-atrofi/substanssvinn, iskemiske forandringer?

Basal utredning-Demens?

Se skjemaer på aldringoghelse.no

2. Vurdering av kognitive legemiddelbivirkninger (time1)

- ▶ Mange sykdommer/tilstander som kan forårsake kognitiv svikt eller forverre en demenstilstand

Særlig: legemidler med antikolinerg effekt i CNS, TCA, midler mot urge-detrusitol, antihistaminer, antipsykotika, opiater, antiepileptika.

Hva gjør jeg?

- ▶ Legemiddelgjennomgang, fjerner unødvendige medisiner
- ▶ Tenke at alle medisiner kan være et problem hos eldre
- ▶ Tilstrebe minst mulig medikamenter
- ▶ Forsøksvis reduksjon eller seponering av medisiner som kan gi kognitiv svikt

Basal utredning

Se skjemaer på aldringoghelse.no

3. Sykehistorie fra pasient og pårørende (Time 1)

Dette er nøkkelen til diagnose hos de aller aller fleste

Sender med spørreskjema til pårørende. Endret atferd og kognisjon? Til neste time-time 2

[IQCODE_Spørreskjema_til_pårørende_2019_INT00008_WEB.pdf](#)
(aldringoghelse.no)

[basal-d-skjemaersamlet-leger-102021-web-002.pdf](#)
(aldringoghelse.no)

- ▶ Kartlegging av psykisk tilstand-Cornell pårørende fyller ut til neste time
- ▶ endringer i pasientens funksjon over tid
- ▶ deltakelse i sosialt liv og atferd
- ▶ kartlegging av ADL funksjon

Basal utredning-Demens?

Se skjemaer på aldringoghelse.no

- ▶ 4.Gjennomfør kognitiv vurdering(time 2)
- ▶ Kartlegging av kognitiv funksjon (nå - før) MMS og klokketest
- ▶ Svekket hukommelse, i sær for nyere data?
- ▶ Svikt av minst en annen kognitiv funksjon? Språk eller oppmerksomhet?
- ▶ Influencer den kognitive svikten på evnen til å fungerer i dagliglivet?
- ▶ Ved mistanke om kognitiv svikt: husk vurdering av førerkort og evt våpenlisens jakt
- ▶ Ta imot skjemaene fra pårørende

MMS

- ▶ Orientering

- Hvilken dato, dag, mnd, år, årstid er det? 5 poeng

- ▶ Hvor er du(etasje, sted, by, fylke, land)? 5 poeng

- ▶ Hukommelse- Gjenta 3 ord 3 poeng

- ▶ Oppmerksomhet

- tell baklengs ved å trekke fra 7 hver gang 5 poeng

MMS

▶ Hukommelse- huske de tre ordene	3 poeng
▶ Språk, forståelse og romoppfatning	
▶ -navngi blyant og klokke	2 poeng
▶ -gjenta aldri annet enn om og men	1 poeng
▶ Tretrinnskommando(papirbretting)	3 poeng
▶ Les og utfør LUKK ØYNENE	1 poeng
▶ Skriv en setning	1 poeng
▶ Kopier denne tegningen	1 poeng
▶	
sum	30 poeng

MMS

-husk at det er mange «feilkilder»

Resultatet er avhengig av

- ▶ Pasientens dagsform
- ▶ Intervjuers erfaring
- ▶ Syn og hørsel
- ▶ Alder
- ▶ Utdanningsnivå
- ▶ Språk
- ▶ Under 27 er veldig uvanlig ved normal kognitiv funksjon

Demensdiagnosen

- ▶ Svekket hukommelse, i sær for nyere data
- ▶ Svikt av minst en annen kognitiv funksjon

Den kognitive svikten må influere på evnen til å fungerer i dagliglivet

- ▶ Sviktende kontroll av atferd, emosjoner eller motivasjon(svingende stemningsleie, Irritabilitet, Apati eller Unyansert sosial atferd)
- ▶ Klar bevissthet (våken og kontaktbar)
- ▶ Symptomene må ha vart i **minst 6 måneder**

Pårørenderollen-tips til pårørende og til oss helsepersonell med å forstå pårørende

- ▶ Snakke med andre i **lignende situasjon**-Pårørendeskoler arrangeres i de fleste kommuner
- ▶ Essensielt å få kunnskap
- ▶ **Kommunikasjonstips.** Ikke konfrontere, avlede, korte enkle setninger:
- ▶ Svar som: «Det har jeg da allerede fortalt deg mange ganger!», er til liten hjelp. «Husket jeg å fortelle deg at vi skal i butikken og handle?» kan virke mer beroligende
- ▶ Fotoalbum, Sanger er noe av det siste vi glemmer
- ▶ **Ta vare på seg selv:** Det er viktig å **søke støtte og avlastning i tide**, og svært nyttig å gjøre seg kjent med det kommunale helse- og omsorgstilbudet.
- ▶ Pårørendeskoler, samtalegrupper, likeperson,
- ▶ Egen info om pårørende til yngre personer med demens. At mamma eller pappa får en demenssykdom, kan oppleves som en katastrofe
- ▶ <https://nasjonalforeningen.no/demens/parorende-og-demens>
- ▶ Demenslinjen med spesialsykepleiere, dagtid: Tlf: 23120040

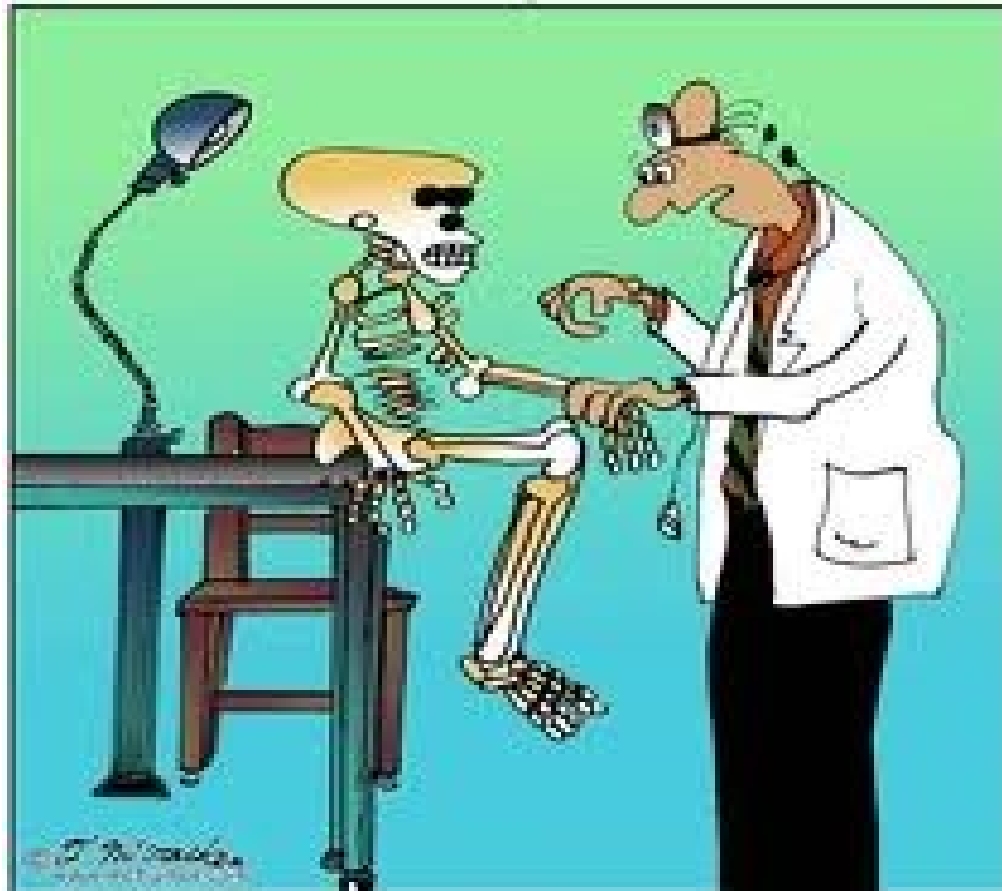
Utredning-stille diagnose

Oppsummering

5.Oppsummering og konklusjon av diagnose (time 3)

- ▶ Når vi har utelukket andre sykdommer-avdekke tilstander som kan reverseres/legemiddelbiivirkning, MMS, blodprøver og MR/CT+ info fra pårørende så har du diagnose.
- ▶ (I sterk tvil henvis spesialisthelsetjenesten)
- ▶ Info om hva slags demenssykdom det er(ikke bare p70)
- ▶ Info om symptomer og prognose
- ▶ Utredning og diagnose er nøkkel til «alt»
- ▶ Oppstart demensmedisin? 1 av 3 kan ha noe effekt
- ▶ Alltid sette opp timer for oppfølging-timeavtale i hånda og brosjyrer med hjem.
- ▶ Høre med pasienten at det er greit at du sender notat til tildelingsenheten- fint til den dagen det trengs mer hjelp.
- ▶ Demens (nasjonalforeningen.no)

Takk for oppmerksomheten!

"Jeg skulle ønsket at du hadde kommet til meg langt tidligere!"

rebecca.setsaas@ototen.no